

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1043381/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב נחום שמואל גורטלר, הרב אליהו היישריק, הרב מיכאל עמוס

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אברהם אינדורסקי ועו"ד נאוה פרס)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד איילה תל־פז)

הנדון: מרידה הדדית – בעטיו של מי נוצר הפירוד,
ההשלכות על חיוב הכתובה ודינה כשהדבר נותר בספק

פסק דין

דייני בית הדין נחלקו בדעתם באשר לערעור זה:

דעה א:

בפנינו ערעור על פסק הדין של בית הדין האזורי בנתניה.

נעתיק את מסקנות פסק הדין:

"לאור כל האמור לעיל קובע בית הדין:

א. לא הוכחה עילה לחייב את האישה בגירושין בגין העילות שהעלה הבעל בכתב תביעתו.

סעיף זה נקבע ברוב דעות.

ב. טענת האישה לשלום בית נדחית מהנימוקים שהעלינו.

ג. יחד עם זאת, מכיוון שהצדדים פרודים הלכה למעשה מספר שנים, ושניהם אינם רוצים זה בזו, קובע בית הדין כי אין להשאיר המצב הקיים ועל הצדדים להתגרש.

ד. הבעל פטור מתשלום הכתובה.

סעיף זה ניתן ברוב דעות.

ה. בית הדין מורה על פירוק השיתוף ברכוש הצדדים. הדירה תימכר, ותמורתה תחולק שווה בשווה בין הצדדים.

ו. קובעים מועד לסידור גט ליום י"ג תמוז תשע"ה (30.6.15) שעה 9:00.

על הצדדים להופיע במועד זה בלויית עד קרוב משפחה לצורך בירור שמות.

ז. שאר רכוש הצדדים יחולק שווה בשווה. אם יהיו לצדדים טענות בעניין זה יקבע בית הדין מועד לדיון לאחר שיתגרשו."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה הגישה ערעור על פסק הדין, ובו היא טוענת שבעת שהבעל עזב את הבית ותקופה ארוכה לאחר מכן, היה רצונה שבעלה יחזור אליה לחיות עמה בשלום בית, ולכן היא טוענת שמגיע לה לקבל את כתובתה.

האישה הודתה שרצתה שבעלה יחזור אליה לשלום בית רק לאחר שיקבל טיפול מתאים כיצד להתנהג בשעת כעסים, אולם בעלה לא שעה לדבריה ולכן – למעשה – הם לא חזרו לחיות בשלום בית.

בעת הדיונים בבית הדין האזורי הסכימה האישה עם קביעת בית הדין שהצדדים צריכים להתגרש, אולם הסכמתה זו נכפתה עליה, לדבריה, בכך שבעלה סירב לקבל טיפול, ומאחר שעבר זמן רב שהם גרים בנפרד, הבינה שכיום התהווה ריחוק בינה לבין בעלה, ואין סיכוי מעשי שהשלום יחזור וישרור ביניהם.

כאמור הערעור הוא על קביעת בית הדין האזורי שלא מגיעה לה כתובה.

מעיון בנימוקי פסק הדין עולה שבית הדין הגיע למסקנתו שהצדדים צריכים להתגרש משום ששני הצדדים הביעו את רצונם להתגרש ושניהם מבינים שהשלום לא יחזור לשכון ביניהם.

ולעניין הכתובה נחלקו הדעות בבית הדין האזורי אם האישה זכאית לכתובה: דעת הרוב שאינה זכאית לכתובה כיוון ששני הצדדים מורדים זה על זה וכיוון שנהגו לפסוק בבתי הדין שמקרה זה הווי ספקא דדינא אם האישה מפסידה תוספת כתובה ומתנות. ולכן פוסקים להלכה דהמוציא מחברו עליו הראיה – האישה אינה גובה תוספת כתובה, ומאידך הבעל אינו יכול להוציא מהאישה מתנות אם נתן לה.

הדיין שבדעת המיעוט הסכים לאמור לעיל, אולם לטענתו האישה זכאית לכתובה משום שהבעל לא הוכיח שהאישה הייתה מורדת, ומספק אי אפשר להפסיד לאישה כתובה דיש חזקת חיוב שהבעל חייב בתשלום הכתובה.

נביא את דברי בעל דעת המיעוט – זו לשונו:

”ואמנם בדרך שביארנו את דינו של רבנו ירוחם – שהסיבה לכפייה הינה מחמת מניעת עיגון ולכן אין זה משנה בסיבת מי מהם הגיעו למצב זה, מכיוון שאין אנו דנים מי מהם מרד או גרם למצב של מרידה הדדית אלא בחיוב כדי למנוע עיגון מצד שניהם – הנה כל זה לעניין חיוב הגט, אבל כשנבוא לדון האם לפטור את הבעל מכתובה, בזה נצטרך לדון האם האישה אשמה במצבם או הבעל, מכיוון שהסיבה שהאישה מפסידה כתובתה – כתב רבנו ירוחם:

”הפסידה תוספת וכל מה דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה.”

ואם כן [כל זה] רק במקרים שבהם ברור שלא הבעל גרם. אבל כשאין אנו יודעים מי הגורם למצב זה, הרי חזר הדין להיות ככל חיוב כתובה שהבעל חייב אלא אם כן יוכיח שהאישה הפסידה, וכל שלא יוכח נשאר בחזקת חיוב. כך גם פסק במספר פסקי דין אב בית הדין הגר”ש שפירא, וכן ראיתי בשורת הדין (כרך טז) במאמרו של הגר”נ פרובר – עיין שם שהאריך בעניין זה.”

מהנימוקים שכתבו דעת הרוב עולה שהם התרשמו מהאירועים שהיו בין הצדדים, שבעת שהבעל הורחק מהבית או תקופה קצרה אחר כך, האישה כבר לא רצתה שבעלה יחזור אליה לשלום בית. אולם גם הם לא קבעו באופן מוחלט שמרידת האישה לא הייתה מוצדקת. האישה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענה ותיארה את התנהגות הבעל בעת כעסו. לו הייתה מצליחה להוכיח את דבריה, ייתכן שהיה אפשר לקבוע שהאישה הייתה אנוסה במרידתה, ולא היה לה דין מורדת המפסידה כתובה.

ברם דעת הרוב היא שמאחר שהבעל הכחיש את טענות האישה שהוא התנהג כפי שהיא מתארת, ולטענתו מרידת האישה החלה הרבה קודם ולא הייתה הצדקה למרידתה, לכן יש בפנינו ספק השקול אם האישה הפסידה כתובתה, ומספק אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה, ולכן אי אפשר לחייב את הבעל שישלם לאשה כתובתה.

ומאחר שהדבר מצוי מאוד בתביעות כתובה – שיש ספק השקול לבית הדין אם האישה זכאית לכתובה, לכן נאריך בשאלה זו ונלבן דין זה להלכה.

דין והכרעה

א. טענת 'איני יודע אם פרעתיך' כשלא היה לו לדעת

הנה ידוע הדין דאם התובע טוען: "אתה חייב לי ממון", והנתבע משיב: "איני יודע אם פרעתי" – הנתבע חייב לשלם. ואם הנתבע משיב: "נכון שהייתי חייב ממון, אולם איני יודע אם נפטרתי" וטענתו היא באופן דלא הווי ליה למידע אם פרע – בדבר זה נחלקו הראשונים אם הנתבע חייב או פטור.

טעם המחייבים: היות שיש חזקת חיוב שהנתבע חייב אין הוא יכול להיפטר בטענת שמא. וטעמם של הפוטרים דמה שאמרו ש"איני יודע אם נפטרתי" – חייב לשלם הוא משום שיש רעותא בטענתו, אבל כאשר נתבע טוען "שמא נפטרתי" באופן שאין רעותא בטענתו [דלא הווי ליה למידע] – 'ברי ושמא' – לאו ברי עדיף, ואמרינן 'המוציא מחברו עליו הראיה'.

ובנימוקים מצורפים לתיק הארכתי בביאור דעות הראשונים בזה.

והנה בנידוננו לכאורה יש להביא ראיה לחייב מדברי הבית מאיר (אבן העזר סימן קעח): שאם האישה טוענת "ברי שאתה חייב לשלם כתובתי" והבעל טוען "שמא נפטרתי" – בספק השקול אם האישה הפסידה כתובתה אמרינן שהבעל חייב לשלם כתובת האישה, מחמת שיש חזקת חיוב שהבעל חייב לשלם לאישה כתובתה ויש ספק שמא נפטר.

ב. יסודות הדין בספק פירעון ובספק אם נפטר מחיוב הכתובה – לאור הלכות סוטה

ואביא בירור שכתבתי בעניינים אלו:

ואלו הספקות שעלינו לברר:

א. תובע טוען "ברי לי שלא פרעתי" והנתבע טוען "איני יודע אם פרעתי" באופן דלא הווי ליה למידע אם פרע – מה הדין במקרה שיש ספק השקול אם פרע [האם 'טענינן' שפרע]?

ב. מה הדין במקרה שיש ספק השקול לכל העולם [שלא מכוח הטענות] אם הנתבע פרע, והתובע טוען שהנתבע "לא פרע", והנתבע טוען "ברי לי שפרעתי"?

הטוען "איני יודע" ולא היה לו לדעת

כדי לבאר דין טענינן [שמכוחו יש להתייחס לאומר "איני יודע" כשלא היה לו לדעת כאילו טען שפרע] נבאר תחילה כמה הלכות בדיני סוטה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. אדם שקינא לאשתו בפני עדים והאישה נסתרה בפני עדים – דינה שצריכה לשתות מי המרים. ואם אינה רוצה לשתות – אסורה לבעלה ויוצאת ללא כתובה (סוטה פרק ד משנה ב, בגמרא – דף כד ע"א).

ב. כתוב בפסוק (במדבר ה יב) "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" [...] ודרשו חז"ל שדווקא אישה נשואה שותה, ולא ארוסה. וכתוב במשנה שארוסה אינה שותה ויוצאת ללא כתובה (סוטה פרק ד משנה א, בגמרא – דף כג ע"ב).

ג. כתוב במשנה (סוטה פרק ד משנה ב, בגמרא – דף כד ע"א) שאדם שקינא לאשתו ונסתרה, ולפני ששתתה מת בעלה – בית שמאי אומרים שנוטלת כתובתה, ובית הלל אומרים שאינה נוטלת. וביארה הגמרא (דף כה ע"א) שבית שמאי סוברים ששטר העומד לגבות כגבוי דמי, ובית הלל סוברים ששטר העומד לגבות אינו כגבוי.

ד. כתוב בפסוק (במדבר ה יג) "ועד אין בה" ודרשו חז"ל (במשנה סוטה פרק ו משניות א–ג, בגמרא – דף לא ע"א) שסוטה שותה כאשר אין עד המעיד שנטמאה בזמן שנסתרה, אבל אם יש עד שנטמאה אינה שותה, וכתוב במשנה שיוצאת ללא כתובה.

עוד כתוב במשנה (שם), שאם אחת מהנשים ששונאות אותה (חמותה, בת חמותה, צרתה, יבמתה וכתובתה) מעידה שנטמאה בעת הסתירה – אינה שותה ויוצאת ונוטלת כתובתה.

והנה הבית מאיר (אבן העזר סוף סימן קעח – סעיף טו) דן בדינים אלו וכתב שלכאורה נראה שהטעם שסוטה שמת בעלה וכן סוטה ארוסה שאינן יכולות לשתות אינן נוטלות כתובתן – משום שסוטה שקינא לה בעלה ונסתרה יש ספק השקול אם נטמאה, ומספק אינה יכולה להוציא ממון. ברם לפי זה הקשה: מדוע סוטה שנסתרה ואחת מהנשים השונאות אותה מעידה שנטמאה, שדינה שאינה יכולה לשתות והיא אסורה לבעלה מספק, נוטלת כתובתה – הרי יש ספק שמא נטמאה וצריך להיות הדין שלא תיטול כתובתה מספק.

ועל כן ביאר הבית מאיר שטעם הדינים דלעיל הוא כדלהלן:

א. סוטה שאינה רוצה לשתות, עשאה הכתוב כוודאי טמאה שהיא אסורה לבעלה, ולכן מפסדת כתובתה.

ב. ארוסה אינה שותה ומפסדת כתובתה – משום שהיא ידעה שאינה יכולה לשתות ונסתרה – היא גרמה להיאסר על בעלה, ולכן מפסדת כתובתה.

ג. אישה שנסתרה ואחת הנשים ששונאות אותה מעידה שנטמאה בזמן הסתירה אינה יכולה לשתות ונאסרת על בעלה, אולם אין זה בגרמתה אלא בגרמת אותן נשים, הילכך נוטלת כתובתה: כיוון שיש ספק אם נטמאה והיות שיש חזקת חיוב שהבעל חייב בכתובתה ואין לו ראייה שהאישה זנתה והפסידה כתובתה – על כן גובה כתובתה.

ד. ואם יש עד אחר שמעיד שנטמאה, בעלה פטור מכתובתה, כיוון שרגליים לדבר שנטמאה, ועל כן בעלה נאמן במקרה זה גם בטענת 'ברי על ידי אחר'. אבל כשאחת הנשים ששונאות אותה מעידה שנטמאה, אינה מפסידה כתובתה, כיון שהבעל אינו יכול לטעון טענת ברי על פיהן כן ביאר האחיעזר (חלק א סימן ו אות ח) דין זה.

ה. סוטה שלא שתתה ומת בעלה – אינה יכולה לשתות ואינה נוטלת כתובתה, שעתה היא באה לגבות את הכתובה מהיתומים, וכלפי היתומים יש ספק אם התחייבו בתשלום הכתובה מעולם, והרי זה 'איני יודע אם התחייבתי' שפטור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והנה האחיעזר (חלק א סימן ו אות ח) קיבל את דברי הבית מאיר וכתב שהם ביאור נכון לדיני סוטה דלעיל.

ברם דברי הבית מאיר תמוהים, דמאחר שעל אביהם הייתה חזקת חיוב לשלם את הכתובה, ונכסיו היו משועבדים לשלם את הכתובה – כיצד בטל שעבוד הנכסים כשמת? ועיין בעניין זה באמרי בינה (חושן משפט הלכות טוען ונטען סימן ד בדיבור המתחיל "ובספר בית מאיר"). ובמאמר 'טענין ליתמי' (יפורסם בעז"ה ב'בכורי גשן' חלק ג) הארכתי בעניין זה.

ומכל מקום לפי מה שנתבאר לעיל, שבמקום שיש ספק לכל העולם אם החייב פרע יש ראשונים הסוברים שהנתבע פטור (למרות שיש חזקת חיוב), ועל כן דינו של הבית מאיר (שהוכיח מדין חמש נשים שאינם מפסידות את האישה כתובתה כיוון שהבעל אינו יכול לטעון טענת ברי על פיהן הרי הוא בספק ומכאן שכל שהבעל בספק הרי שהאישה לא מפסדת כתובתה שהרי הוא כ'איני יודע אם פרעתי') צריך עיון.

ויש ליישב, שבסוטה יש לאישה חזקה שהיא מותרת לבעלה, ויש חזקת חיוב שהבעל התחייב לה כתובה, ומצטרף לזה ה'ברי' שלה, וזה מועיל לעניין לגבות כתובתה. ורק לעניין היתר האישה לבעלה או לזה שנסתרה עמו התורה אסרתה עד שתשתה (ועיין מה שכתבתי במאמר 'סוטה וצרותיה הנופלות לייבום' – גם הוא יפורסם בעז"ה ב'בכורי גשן' חלק ג – בביאור הפירוש השני בתוספות ביבמות דף יא ע"א דיבור המתחיל "צרת סוטה").

טענת 'ברי' יכולה לפטור אף כשלכל העולם יש ספק

מכל מקום נראה דמה שאמר הבית מאיר שבספק – אם הבעל טוען "איני יודע אם נפטרתי מתשלום הכתובה" בספק השקול – הבעל חייב לשלם, זה דווקא כאשר הבעל אכן טוען "שמא נפטרתי". אבל אם הבעל טוען "ברי לי שנפטרתי" אף שהמקרה הוא ספק השקול לכל העולם, מכל מקום הבעל פטור כי המוציא מחברו עליו הראיה. וכך עולה גם מדברי האחיעזר שכתב שבספק השקול והבעל טוען "ברי לי שנפטרתי" – הבעל פטור לשלם הכתובה, דאמרינן המוציא מחברו עליו הראיה.

העולה מדברינו שבכל מקרה שיש ספק השקול לבית דין אם האישה הפסידה כתובתה, והאישה טוענת טענות שלפי דבריה לא הפסידה כתובתה, והבעל מכחישה וטוען שהדברים לא היו כדברי האישה, אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה והבעל פטור לשלם לאישה כתובתה.

ג. הבחנה בין הספק הקיים מצד עצמו לבין כזה שנוצר רק מכוח הטענות

ברם נבהיר: כל הנאמר לעיל נכון רק במקרה שלפנינו שהצדדים מורדים זה על זה וגרים בנפרד, וכל אחד מאשים את הצד האחר במרידה, במקרה זה מעצמו עולה בפנינו הספק מי המורד. אבל במקרה שהאישה דורשת שלום בית והבעל טוען שהאישה זנתה – ודאי שהוא טוען נגד החזקה שסתם אישה אינה מזנה תחת בעלה. במקרה כזה אמרינן שהבעל שרוצה להוציא אישה מחזקתה עליו הראיה שזנתה. וכן במקרה שהבעל טוען שהאישה מורדת, האישה טוענת "אני רוצה שלום בית", והבעל אינו מביא ראיה שהאישה מורדת – ודאי שבטענות סתם אינו יכול להחזיק שאשתו מורדת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנות

מאחר שהצדדים מורדים זה על זה, הרי שהם חייבים להתגרש כפי דעת הרוב בפסק הדין של בית הדין האזורי. ולאור הבירור דלעיל בית הדין פוסק:

א. הצדדים חייבים להתגרש כאמור בפסק הדין של בית הדין האזורי.

ב. בית הדין האזורי יקבע הסדר שהצדדים יגורו בבניינים שונים כמתחייב על פי הדין שאיש ואישה המתגרשים אסורים לדור בחצר אחת, ולאחר מכן יזמין הצדדים לסדר גט.

ג. הבעל פטור לשלם לאישה כתובה.

הרב נחום שמואל גורטלר

דעה ב

בפנינו ערעור של האישה על פסק דין של בית הדין האזורי מיום י"ג במרחשוון תשע"ו (26.10.2015) שבמסגרתו קבע בית הדין כי הבעל פטור מתשלום הכתובה.

ראיתי מה שכתב כבוד הרה"ג נחום גורטלר שליט"א שדן דיון למדני בשאלה של טענת נתבע לספק פירעון בחוב תוך שהוא משליך מכך על הדיון אם בכתובה קיימת חזקת חיוב על הבעל המחייבת אותו בתשלום הכתובה בכל מקרה של ספק או לא. בעקבות מסקנתו מהדברים שכתב, קבע בערעור שלפנינו כי אין לאישה כתובה, דהיינו שהערעור נדחה ופסק הדין של בית דין קמא על מקומו עומד.

חלוק אני על דברי חברי הרה"ג נחום גורטלר שליט"א, בשני מישורים:

1. בערעור לגופו.

2. במה שכתב בדיונו לגבי חזקת החיוב בכתובה.

לעניין גוף הערעור

דעתי היא כי יש לקבל את הערעור וכפי דעת המיעוט בפסק הדין קמא. דהיינו: במקרה זה הנדון בפנינו יש לחייב את הבעל במלוא סכום הכתובה.

עיינתי ולמדתי את פסק הדין של בית הדין קמא, פסק הדין ארוך ומנומק כפי דעתם הרחבה של כבוד הדיינים בבית דין קמא.

לדעתי, ניתוח עמוק של פסק הדין מעלה כי בפנינו פסק דין שקשה להולמו ולחבר בין חלקיו השונים. הקושי הבולט שהוא בבחינת אבן הבוחן, מתבטא בסתירה שבין שתי החלטות בפסק הדין.

ניתוח פסק הדין

מדובר בתביעות הדדיות: ביום כ"ט בכסלו תשע"ו (11.12.2015) פתחה האישה תיק 'שלום בית' בבית הדין הרבני האזורי; ביום ד' בטבת תשע"ו (16.12.2015) פתח הבעל תיק תביעת 'גירושין' שבו תבע לחייב את אשתו בגירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל בנה את תביעת הגירושין על טענות שונות בדבר מעשים שעשתה האישה (קלות, השפלה, אי־התעניינות וכדומה) כלפיו. לדעתו יש בהן עילה לחיוב האישה בגט. הבעל לא הצליח להוכיח אף לא אחת מטענותיו באמצעות עדים או ראיות אחרות. בית הדין בפסק הדין קבע כדלהלן:

"לאור כל האמור לעיל קובע בית הדין:

א. לא הוכחה עילה לחייב את האישה בגירושין בגין העילות שהעלה הבעל בכתב תביעתו.

סעיף זה נקבע ברוב דעות.

ב. טענת האישה לשלום בית נדחת מהנימוקים שהעלינו.

ג. יחד עם זאת, מכיוון שהצדדים פרודים הלכה למעשה מספר שנים, ושניהם אינם רוצים זה בזה, קובע בית הדין כי אין להשאיר המצב הקיים ועל הצדדים להתגרש.

ד. הבעל פטור מתשלום הכתובה.

סעיף זה ניתן ברוב דעות.

ה. בית הדין מורה על פירוק השיתוף ברכוש הצדדים. הדירה תימכר, ותמורתה תחולק שווה בשווה בין הצדדים.

ו. קובעים מועד לסידור גט ליום י"ג תמוז תשע"ה (30.6.15) שעה 9:00.

על הצדדים להופיע במועד זה בלוויית עד קרוב משפחה לצורך בירור שמות.

ז. שאר רכוש הצדדים יחולק שווה בשווה. אם יהיו לצדדים טענות בעניין זה יקבע בית הדין מועד לדיון לאחר שיתגרשו."

ניתוח סעיף א'

ניתוח של סעיף א' מעלה בבירור כי בית הדין, לאחר ששמע את כל טענות הבעל, קבע כי שום עילה מרשימת העילות שהעלה הבעל נגד אשתו לא הוכחה על ידו בראיות. מכיוון שכך הגיע בית הדין למסקנה כי ככל שנבוא לדון בהטלת חיוב להתגרש על האישה על בסיס תביעת הבעל וטענותיו נגדה, הרי שאין בידינו כל בסיס לכך משום שהבעל לא הצליח להוכיח מאומה מכל טענותיו. בעקבות האמור בסעיף א', אם היינו דנים על שאלת הכתובה, הייתה התשובה פשוטה: מאחר שאין בפני בית הדין כל עילה שהוכחה כדי לחייב את האישה בגירושין, שהרי לא הוכחה שום 'אשמה' של האישה וכל טענות והאשמות הבעל נשארו בגדר 'דברים בעלמא', ברור הוא שבמצב כזה אין כל סיבה שתפסיד האישה את כתובתה וחיוב הבעל בכתובת אשתו שריר וקיים.

ניתוח סעיף ד'

עתה ניגש לסעיף ד' מהחלטת בית הדין העוסקת בכתובה. בה קבע בית הדין לגבי חוב הכתובה כדלהלן: "הבעל פטור מתשלום הכתובה. סעיף זה ניתן ברוב דעות."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכאורה הדברים אינם מתאימים כלל זה לזה, שהרי אם אין עילת גירושין ואין חיוב על האישה להתגרש קל וחומר שאין כל סיבה להפסידה כתובתה.

ניתוח סעיף ג'

אמנם בפסק הדין קיים סעיף ג' שבו יש התייחסות לגירושין לא על בסיס עילה מהעילות שהוזכרו בתביעת הבעל, אלא משום שבית הדין החליט שעקב המצב שנוצר – הפירוד בין הצדדים, כדלהלן:

”יחד עם זאת, מכיוון שהצדדים פרודים הלכה למעשה מספר שנים, ושניהם אינם רוצים זה בזה, קובע בית הדין כי אין להשאיר המצב הקיים ועל הצדדים להתגרש.”

בית הדין לא בירר את כוונתו בהוראה זו. המילים ”על הצדדים להתגרש” – אין לדעת למה מכוונות – ’חיוב’ או ’המלצה’? שהרי בית הדין קמא ידע היטב להזכיר את המילה ”חיוב” בסעיף א' שבו קבע ”לא הוכחה עילה לחייב את האישה בגירושין”. הדין היה נותן כי כשם שדיבר בית הדין בלשון ברורה (בסעיף א) ביחס לשלילה של ’חיוב’, כך לו היה רצונו לומר כי אמנם על פי האמור בסעיף א' אין לחייב את האישה בגירושין אך יש להטיל ’חיוב’ גירושין מכוח האמור בסעיף ג' – היה מהנכון שיאמר זאת.

לשון סתמית זו שכתב בית הדין, מתאימה במקום שאין בית הדין מטיל חיוב.

אציין כי לפחות אחד הדיינים מההרכב החתום על פסק הדין רואה בלשון זו שנקט בית הדין בפסק דינו לשון שאין בה ’חיוב’ לגירושין (ראה בגוף פסק הדין שזו השגתו של אותו דין על נוסח מסקנות פסק הדין משום שלדעתו היה צריך להיות ”חייבים הם להתגרש”).

אך גם אם נראה בהוראת סעיף ג' כי קיים כאן ”חיוב” גירושין, הרי שחיוב זה יכול להתבסס על ”הלכת רבנו ירוחם” המפורסמת. בהלכה זו קיימות שתי הוראות:

האחת כי יש להטיל חיוב במקרה ששני הצדדים אינם רוצים זה בזה ואף לכפות את הגירושין.

והשנייה כי האישה במקרה זה שאינה רוצה לחיות עם בעלה אינה מקבלת תוספת כתובה אלא רק עיקר הכתובה ”דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה”.

ביאור דברי רבנו ירוחם

אך כבר נאמר על ידינו ובפסקי דין רבים, את מה שכתב דעת המיעוט בפסק הדין: אף אם ביחס לחיוב הגט על פי רבנו ירוחם אין זה משנה מי היה הגורם למצב זה, הרי שדינו השני של רבנו ירוחם שהיא מפסידה את תוספת הכתובה אינו מוחלט בכל מקרה. דין הפסד הכתובה הוא רק אם האישה היא הצד שבגיננו ובגללו הגיעו למצב הגירושין, אבל אם הבעל הוא זה שגורם את הגירושין אזי אינה מפסידה את תוספת הכתובה.

כלומר רק אם האישה במעשיה הביאה את מצב הפירוד והריחוק אזי היא מפסידה את כתובתה, אבל אם מעשיו של הבעל הביאו את האישה להתרחק או שרצונו של הבעל בגירושין בגלל סיבותיו הוא, אזי נשאר חיוב הכתובה בתוקף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם אם נפסק שאישה חייבת להתגרש – אין הכרח שתפסיד כתובה

אם להגדיר את הדבר באנו, נאמר: אין עצם החיוב להתגרש המוטל על מי מהצדדים גורר עמו את הפסד האישה בכתובה. אין דינו השני של רבנו ירוחם נגזר וקשור לדינו הראשון של חיוב הגירושין המוטל במקרה זה בעיקר כגד האישה (שהרי הבעל רוצה ותובע את הגירושין). הפסד הכתובה המוזכר בהלכה של רבנו ירוחם נגזר מהלכה צדדית האומרת שהתחייבות הכתובה המוגדרת בפי חכמים "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה" אכן נועדה להגן על האישה מפני גירושין הבאים מצד הבעל, אך במקרים שהאישה תחליט ביזמתה היא 'לשבור' את הנישואין, על כך לא התחייב בכתובה.

אין אישה מפסדת כתובתה אלא כשברור לבית הדין שהגירושין – בעטיה

ברור הוא כי כדי להפקיע את חיוב הכתובה שהתחייב הבעל צריכים אנו להיות בטוחים כי אכן המקרה שבפנינו חוסה מתחת לכלל של "אדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה" דהיינו שהאישה היא בגדר "למישקל ולמיפק" כלומר שרצונה לעזוב ביזמתה.

כל עוד לא ברור לנו כי כך הם פני הדברים, הרי שחיובו של הבעל בכתובה הוא חיוב מוצק ואיתן שלא ניתן לערערו, ומעמדו כשטר חוב מקוים לכל דבר ועניין.

וראה בהרחבה – ביאור דרך זו ביחס לחיוב הכתובה – בדברי ידידי הגאון רבי נחום פרובר שליט"א שכתב והסביר היטב דברים אלו במאמר שפורסם בספר שורת הדין (חלק טז עמודים קנח-קסז).

וסיכם דבריו במילים אלו:

"ועל כן בכל מקרה שבאים לפטור את הבעל (על פי דינא דרבנו ירוחם) מתוספת כתובה או החזר מתנות, יש לברר מי הוא זה שהביא את המצב לנתק ולגירושין."

דברים אלו נכתבו גם על ידינו בפסק דין שהוציא הרכב זה לא מכבר בתיק 1022324/1 (פורסם באתר בית הדין), וכה נכתב שם בסיכום הדברים:

"למדנו מדברי החזון איש את היסוד המובא בטור, שזכאות האישה לתוספת כתובה תלויה בשאלה בעטיו של מי נגרמו הגירושין, ואם הגירושין לא נגרמו כתוצאה ומיזמת האישה, אלא להיפך כתוצאה של מעשים או התנהגויות של הבעל – האישה זכאית לתוספת כתובה."

עוד הובא שם ציטוט מפסק דין שכתבו כבוד הדיינים הרה"ג י' מ' בן מנחם, הרה"ג הדס, והרה"ג זולטי (פורסם בפסקי דין רבניים חלק ג עמ' 143–163) שדנים כעין זה, וזו לשונם:

"[...] ואף שהדיון בנדון דידן הוא בתשלום הכתובה והבעל הוא המוחזק בכתובה אם כן מספק שהיא דינה כמורדת אין להוציא ממנו את הכתובה, אמנם כתב בספר נתיבות משפט על רבנו ירוחם ספר מישרים (נתיב כג) גבי פלוגתא דרבוותא אם הבעל יכול לכופה לדור עמו במקומו אם הבעל שהוא המוחזק יכול לומר קים לי ולא יפרע לה כתובתה וזה לשונו: 'ואפשר עוד דאפילו לא תפסה מכל מקום כיוון שהכתובה שחייב לה הוא ודאי והפסד הכתובה הוא ספק אין ספק מוציא מידי ודאי וזה מקצוע גדול הוא וצריך לפנים'."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן נראה דעת הבית שמואל (בסימן קנד ס"ק ב) שכתב בפלוגתא דרבוותא במומין גדולים שידעה בהן אם היא יכולה לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו אני יכולה לקבל, שאפילו לרמ"א שפסק אין כופין להוציא מכל מקום אין דינה כמורדת אם אין רצונה לגור עמו ויכולה לומר קים לי כהני פוסקים, ועיין בבית מאיר שם שתמה דהלא במורדת דינה לפחות מכתובתה והבעל הוא המוחזק בממון.

אכן דעת הבית שמואל הוא כמו שכתב הנתיבות משפט הנ"ל כיוון שהכתובה שחייב לה הוא ודאי והפסד הכתובה הוא ספק אין ספק מוציא מידי ודאי ועיין בכנסת הגדולה כללי קים לי (אות מו) ובברכי יוסף חושן משפט (סימן יב סעיף טו).

וגם לדעת הבית מאיר ייתכן לומר שרק בספיקא דדינא אין להוציא מהבעל הכתובה שהוא המוחזק כיוון שהוא טוען טענת ודאי קים לי כדעת הפוסקים שדינה כמורדת והפסידה כתובה, אבל בספק בקביעת העובדא אם היא מורדת או לא בזה גם הבית מאיר מודה שמספק היא לא הפסידה כתובתה, שהרי אין לפנינו טענת ודאי שהיא מורדת, והרי זה כאומר הלוייתי ואני יודע שפרעתיך שחייב לשלם ועיין בשו"ת מהרי"ט (חלק א סימן קיט).

הווי אומר: גם אם כוונת בית הדין האזורי בסעיף ג' הייתה להטיל 'חיוב גט' מכוח הלכת רבנו ירוחם, הרי שלגבי שאלת חיוב הכתובה עלינו לברר מי הגורם. ומאחר שבית דין קמא קבע במפורש בסעיף א' כי שום טענה של הבעל לא הוכחה, דהיינו למעשה כל דברי הבעל היו מבחינת ההלכה 'דברים בעלמא' שאין בהם ממש. אם כן: כיצד יכולים אנו לקבל את האמור בסעיף ד' שהאישה הפסידה את כתובתה? וכי למה תפסיד אם בית הדין עצמו הוא זה שאומר שלא נמצא כל הוכחה לכך שהאישה התנהגה שלא ראוי נגד הבעל?

לפיכך כל שלא התברר לנו בהחלט כי האישה אשמה בהבאת המצב לידי גירושין שוב אין כל סיבה שלא ישלם הבעל את הכתובה.

בנידון עליו נסוב הערעור לא הוכח כי האישה הובילה לגירושין

והנה המעיין בדבריו של דיין ב', הנמנה עם הרוב שפטר את הבעל מתשלום כתובה, יראה שגם הוא סובר בעיקרון ככל הדברים לעיל ואף הרחיב דבריו בהוכחות לכך שהפסד האישה בכתובה תלוי בשאלה מי היה הגורם למצב זה של גירושין וככל שהבעל היה זה שגרם למצב הנתק הרי שיהיה עליו לשלם את הכתובה (ראה בפסק הדין נשוא הערעור) ואם האישה היא זו שגרמה במעשיה לנתק אזי תפסיד את כתובתה.

אלא שבשלב המעבר של החלת הכללים הנ"ל על המקרה שלפנינו חלה משום מה תפנית. כדי לבאר מדוע תפסיד האישה את כתובתה כותב דיין ב' כי הוא קובע שסיבת הפירוד היא העובדה שהבעל הורחק בעקבות תלונת האישה.

אך המעיין יבחין כי אין הדבר כאמירה נחרצת אלא שוב ושוב עולה כי 'הן ולאן ורפיא בידיה', ונביא הדברים מתוך פסק הדין כפי שנכתבו תוך הדגשה (שאינה במקור):

"והנה בנידון שבפנינו מערכת היחסים בין הצדדים הייתה רעועה במשך שנים ובפרט בשנים האחרונות, ואף שלא הועלו עילות לחייב את האישה בגירושין כמו שכתב הגר"ר בן שמעון, מתוך הדברים שנשמעו בפנינו וטענות הבעל על יחס האישה כלפיו – אף אם נקבל לדבריו – דינה כדין אישה רעה, ואישה רעה יכול לגרשה אך עדיין חייב בכתובתה. אלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהסיבה שגרמה בסופו של דבר לפירוד בין הצדדים הייתה בעקבות התלונה שהגישה האישה במשטרה: הבעל הורחק ולא חזר יותר, ולאחר מכן החליפה האישה את מנעול הבית.

גם כשרצה הבעל לחזור להתגורר במחסן הבית, התלוננה האישה בעירייה על מנת למנעו ממגורים אלו. טענות האישה על חששה ומסוכנתו של הבעל לא נבחנו ולא נבדקו, ולפיכך אין אנו יכולים לקבל כאמת לאמתה את טענת האישה כל עוד לא בוררה.

וכבר פסק השולחן ערוך אבן העזר (סימן ע סעיף יב) שאישה העוזבת את הבית צריכה להוכיח הסיבה לעזיבתה, והוא הדין בגורמת לבעלה לעזוב את הבית, אין בעצם עזיבתו כדי להורות שהבעל עזב מרצונו, ומתוך רצון להתגרש, ואיכא למימר שהסיבה לעזיבתו הייתה האישה שהביאה אותו למסקנה שאין לו ברירה אלא להתגרש.

ומעתה: מכיוון שבנידון דידן אין ספק שהאישה מנעה מהבעל לחזור לבית ולא הייתה מעוניינת שישוב אליו, מערכת היחסים ביניהם הייתה קשה כפי העולה מהדברים שהועלו בדיונים הארוכים שקיים בית הדין שבהם התלונן הבעל על היחס הקר והמנוכר של האישה במשך שנים – לדבריו דאג לפרנסת הצדדים במשך שנים, בילה את מרבית זמנו בעבודתו בעסקיו בהונג קונג וטס מספר פעמים בחודש לצורך פרנסת המשפחה ולרווחה הכלכלית אליה התרגלו, אך לא קיבל יחס הולם מצד האישה, שהייתה קרה ומתנכרת וסירבה לקיים עמו חיי אישות. בעקבות כך היו הצדדים בטיפול זוגי.

עם זאת, אין אנו יכולים לקבוע נחרצות שהגירושין יצאו לגמרי ממנה, דנראה לומר דאימתי מקרי שגירושין יצאו מצד אחד מהצדדים, היינו דווקא כשאחד עושה מעשה הגורם להתחלת הקרע, והשני מגיב למשנהו, וכגון שבעל או אישה הגישו תביעת גירושין מפני שקצה נפשם בקשר הזוגי או הגישו תביעה לפירוק שיתוף, כשאינן הם מעלים טענה מוכחת על התנהגותו של הצד השני אלא שלהם הדבר 'אינו מתאים'. וכמו כן במקרה שאחד הצדדים עשה מעשים שהצד השני אינו יכול למחול לו, כגון בעל שיצר קשרים עם נשים אחרות, וכן אישה שעושה מעשים שהבעל אינו יכול למחול עליהם, ומיירי במעשים שכולי עלמא יודו שאין יכול למחול, מה שאין כן אישה רעה, שאף שיוכיח שהיא אישה רעה ורוצה להתגרש משום כן, עדיין לא מקרי שיצאו גירושין ממנה [...] בנידון דידן אם נקבל לגרסת הבעל בנוגע להחרפת היחסים, ונקבע שטענות הבעל על מעשי האישה מוצדקים והאישה במעשיה הוכיחה שאין היא רוצה בבעל ולכן נמנעה מקיום יחסי אישות ונתנה לו יחס לא הולם, בזה ודאי איכא למימר שמקרי שיצאו הגירושין ממנה. אך עדיין איננו יכולים לקבוע מסמרות שהצדק עמו, עם זאת כמו כן אין ספק שבשנים האחרונות הייתה מערכת היחסים בין הצדדים רעועה, עד סמוך להגשת התביעה שאז התגלע משבר קשה ביניהם, הסכסוך העמיק והרחיב עד שהצדדים הגישו תביעותיהם בפנינו. אין ספק שהגשת התביעה הייתה בסופו של דבר בעקבות הרחקת הבעל מהבית, אף שבכתב תביעתו העלה טענות רבות מעבר לכך, שכאמור בדבריו של הגר"ר בן שמעון לא מהוות עילה לחייב את האישה בגירושין. עם זאת, אין ספק שתביעת הגירושין הוגשה בסופו של דבר בשל הרחקתו של הבעל מהבית, כשלאחר מכן האישה עושה צעדים נוספים כדי שלא ישוב."

קשה לראות כיצד לאחר שכותב דיין ב' את המשפטים הבאים שהודגשו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“ואף שלא הועלו עילות לחייב את האישה בגירושין”, ובהמשך: “ואיכא למימר שהסיבה לעזיבתו הייתה האישה” – כלומר שזו רק בגדר ‘אפשרות’ ולא קביעה.

וביתר תוקף בהמשך:

“אין אנו יכולים לקבוע נחרצות שהגירושין יצאו לגמרי ממנה [...] שאף שיוכיח שהיא אישה רעה ורוצה להתגרש משום כן, עדיין לא מקרי שיצאו גירושין ממנה”

כלומר בית הדין עצמו מביע דעתו כי “אין אנו יכולים לקבוע נחרצות שהגירושין יצאו מן האישה”.

ובהמשך לשון מסופקת מאוד וגם שוברה בצדה:

“אם נקבל לגרסת הבעל בנוגע להחרפת היחסים” – כלומר כבוד הדיין כותב שהדבר תלוי אם נקבל את גרסת הבעל, אך מהיכתי תיתי לקבלה יותר מגרסת האישה ואכן הוא ממשיך: “אך עדיין איננו יכולים לקבוע מסמרות שהצדק עמו.”

ותוך שנראה שכבוד הדיין חש בקושי של הדברים הוא כותב:

“אין ספק שהגשת התביעה הייתה בסופו של דבר בעקבות הרחקת הבעל מהבית, אף שבכתב תביעתו העלה טענות רבות מעבר לכך, שכאמור בדבריו של הגר”ר בן שמעון לא מהווים עילה לחייב את האישה בגירושין. עם זאת, אין ספק שתביעת הגירושין הוגשה בסופו של דבר בשל הרחקתו של הבעל מהבית, כשלאחר מכן האישה עושה צעדים נוספים כדי שלא ישוב.”

כלומר, אף שכבוד הדיין מסכים עם הקביעה כי שום טענה מהטענות של הבעל נגד אשתו לא הוכחה, אף על פי כן הגיע למסקנה שלפנתע נהייתה נחרצת בלשון של “אין ספק” שתביעת הבעל הייתה בשל הרחקתו מהבית.

משום מה לא נזכרה העובדה שהבעל אף לא בא בידים נקיות בכתב התביעה:

הרי בכתב התביעה תיאר הבעל את ‘שיא’ האירועים של אשתו בכך שקיימה יחסים עם אישה אחרת ודורש להכריז עליה כ’נואפת’.

וראה זה פלא, טענה חמורה זו ‘נעלמה’ כליל עת עמד הבעל בבית הדין והרצה את טענותיו. ככל שהבעל אינו מזכיר טענה זו בעת שניתן לו להעלות את טענותיו – פירושו הפשוט של צעד כזה כי הוא שיקר בכתב התביעה וגם הוציא לעז על אשתו שלא כדין.

קשה לייחס את מידת ה’אמינות’ לבעל זה.

וכה כותב דיין א’ בקשר לכך: “לשאלת בית הדין הודה הבעל שלא ראה דבר בנוגע לטענתו על יחסים אינטימיים כביכול עם חברתה.”

ובהמשך (עמוד 16) אכן כותב בית הדין (דיין א’) את דעתו בקשר לכך:

“האישה כתבה בסיכומיה כי הבעל שיקר לבית הדין כשהעלה טענה על בגידה כביכול של האישה עם חברתה, בית הדין קובע כי אכן טענה זו אינה נראית נכונה שכן הבעל לא העלה טענה זו בדיונים למרות שבכתב התביעה כתב שיש לו ראיות רבות לטענתו. ואכן לא זו בלבד שלא הביא אף ראיה אחת מאותן ראיות רבות, אלא שגם את הטענה גופא לא העלה וזה מוכיח שטענתו אינה נכונה.”

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין חס על כבודו של הבעל והשתמש בלשון של: "בית הדין קובע כי אכן טענה זו אינה נראית נכונה" תוך שהוא מוכיח זאת מהתנהגות הבעל שלא העלה את הטענה בבית הדין.

כל בר בי רב יודע מה הכוונה בלשון המשפטית של המינוח 'אינה נכונה' והיא בהחלט מקבילה למונח 'שקר'.

קשה להבין הא כיצד לאחר שהוכח שהבעל שיקר לבית הדין וכן שלא הצליח להוכיח שום טענה מן הטענות הרבות והקשות שהעלה נגד אשתו – לאחר כל זאת – לבוא ולומר שיש צד "לקבל את גרסת הבעל" וכי למה נקבל זאת??? הרי בפנינו אדם שלא אמר אמת ולמצער לא הצליח להוכיח מאומה ממה שטען, מה קרדיט ניתן לאדם כזה? על כל פנים ברור שאין מקום לבוא ולהניח שדברי הבעל – שנשארו כאמור בחזקת דברים בעלמא אם לא מעבר לכך – יהיה בכוחם להפסיד את האישה מכתובתה.

נוסיף עוד כי מדברי הבעל עצמו יכולים אנו להתרשם עד כמה הייתה "תרומתו" למען יצירה של חיים בצוותא עם אשתו, שיוכל להתלונן על כך שהיא אינה מתחשבת בו ומתנהגת בצורה שהוא אינו מעניין אותה כלל. וכך נכתב בפסק הדין מדברי הבעל: "בילה את מרבית זמנו בעבודתו בעסקיו בהונג קונג."

ממצב זה יכולים אנו להבין עד כמה היה בכלל סיכוי שהבעל יעניין את אשתו, וכמה הוא חי לצדה שיוכל להתלונן כי היא מתנהגת אליו כמי שאינו מעניין אותה.

וכי מתי העמיד הבעל בכלל מצדו זמן לחיים בצוותא, חיים משפחתיים עם האישה, שיוכל להתלונן כי היא אינה מחזירה ואינה מראה התעניינות?

האם לאחר שהמצב הוא כזה יש מקום לקבל את גרסת הבעל בנוגע להחרפת היחסים?

המעניין שוב ושוב בנימוקי דין ב' יבחין כי אכן לבית הדין עצמו לא היה הדבר כמוחלט, ולכן אינני מקבל את המסקנה שאליה הגיע דין ב', זאת בעקבות כל מה שהוא עצמו כתב בפסק הדין.

זאת ועוד: דין ב' כאמור קובע כי עילת התביעה היא הרחקתו של הבעל מהבית על ידי אשתו. מכאן הוא מסיק כי המדובר כאן במעשה מצד האישה ובכך נחשב שהיא גרמה לפירוד.

אינני מסכים עם קביעה זו. כבוד הדיין מתייחס לאקט התלונה של האישה שהביאה להרחקת הבעל כאילו היה הוא האקט הראשוני, ומאחר שכך הוא יכול לקבוע כי האישה היא זו שגרמה לגירושין. משום מה נשכח ונעלם כי לפחות על פי דבריה של האישה, הבעל עצמו הוא זה שהביא להרחקתו. תלונת האישה נגדו הייתה רק שלב שני.

השלב הראשון היה השתוללות הבעל בתוך הבית, עד כדי שיצא קצף מפיו. למרות זאת האישה רק פנתה לשוטר הקהילתי שאין לו סמכות כלל לעצור אדם. השוטר הקהילתי הוא זה שהזמין שוטר 'כחול' מתחנת המשטרה. הוא עשה זאת בעקבות העובדה כי הבעל המשיך במעשיו גם כשבא השוטר הקהילתי.

תלונת האישה ככל שהייתה – לא באה בחלל רך. העובדה שהבעל הורחק למשך ארבעה חודשים – מעבר לזמן הרגיל בתלונות רגילות של אישה – גם היא תומכת בכך שלא באירוע זוט עוסקים אנו. כנראה ההרחקה באה על רקע חשש השופט מהתנהגות הבעל.

ואם כך, מה היה על האישה לעשות – לשבת ולחכות שאכן בעלה יכה אותה? לפחות על פי דבריה – שבמקרה זה תואמים את גישת רשויות החוק – היה לה חשש ממנו והיא השתמשה בצו כאמצעי הגנה ושקט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והנה לאחר שכתב את דעתו, מסכם דיין ב' ואצטט קטעים רלוונטיים, תחילה הדעה הלכתית לגבי הפטור או החיוב בכתובה:

“אבל לעניין הפטור מחיוב תוספת כתובה שהוא מטעם 'דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה' – דבר זה נאמר דווקא במקום שלא הבעל גרם למצב שהאישה לא מעוניינת בו ולכן יכול לטעון 'דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה', ופטור מתוספת כתובה (ומחזירים מתנות). אבל במקרה שהבעל הוא זה שעזב את הבית והוא זה שהרחיק את האישה ולא רצה בה, ובתחילה האישה רצתה את בעלה אלא מתוך הזמן שעבר והחרפת הסכסוך לאחר שהבעל עזב את הבית ומרד בה ולא היה חפץ בה, הגיעה האישה למצב שאין היא חפצה בו, והוא זה שגרם שכיום האישה לא מעוניינת בו, בוודאי לא יכול לבוא ולטעון 'אדעתא למישקל ומיפק לא יהיב לה', שהרי הוא זה שהביא את האישה לכך, ואם כן אדרבא אדעתא דהכי כתב לה תוספת כתובה. שהרי אם הוא זה שגרם לנתק ולגירושין בוודאי על דעת כן כתב לה כתובה ותוספת כתובה. והדברים פשוטים דאם לא כן כל בעל יוכל להיפטור מתשלום תוספת כתובה, על ידי שיעזוב את האישה זמן רב עד שלא תחפוץ בו יותר, היעלה על הדעת שייפטר מתוספת כתובה בטענה 'דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה'.

וכאן הוא עובר לדון במקרה הספציפי שבפנינו:

“ומעתה בנידון דידן שסכסוך הגירושין נוצר בעקבות מריבה של שנים רבות בין הצדדים, ועם החרפת המריבה הדברים הגיעו למצב ששניהם אין רוצים זה בזו: האישה הרחיקה את הבעל מהבית ומונעת חזרתו ובפרט שכבר עברו עליהם זמן רב הרבה יותר משנים עשר חודש, ינהג בנידון דידן דינו של רבנו ירוחם, ואף שהבעל חייב בעיקר כתובה – אין לחייבו בתוספת כתובה, דליכא למימר שהוכח שהגירושין יצאו ממנו כדכתב הטור, אלא ברור שלכל הפחות הגירושין יצאו מרצון שניהם אחרי שמערכת היחסים שביניהם הגיעה לאן שהגיעה, ואיכא למימר שמכיוון שהאישה מעוניינת להתגרש, אדעתא דהכי לא התחייב לה. ואף שבעלמא אמרינן שבעל שכתב כתובה לאשתו הרי הוא בחזקת חיוב עד שיוכיח שנפטר מחיובו, ואם כן נימא נמי הכי שמכיוון שהבעל הוא זה שהגיש את תביעת הגירושין חובת ההוכחה לפטרו מכתובה היא עליו, יש לומר דנהי שידוע לנו שמערכת היחסים ביניהם הייתה רעועה זה זמן ונהי שהבעל הוא זה שהגיש בפועל את תביעת הגירושין, אין ספק שמעשי האישה – שהרחיקה אותו מהבית, החליפה המנעול ומנעה ממנו אף לדור במחסן – מורים שהגירושין יצאו בסופו של דבר ממנה. ולכן נראה לי שהבעל פטור מתשלום תוספת כתובה.”

כפי שכתבתי לעיל, קשה לקבל דברים אלו כאשר ברקע לא הובאה שום הוכחה לטענה מטענות הבעל, יתרה מכך: הוכח שהבעל עצמו לא אמר דברים נכונים במקרה הטוב ובמקרה הטוב פחות הוא שיקר לבית הדין.

לעניין הרחקתו של הבעל – כבר כתבתי כי לגרסת האישה היה זה כתוצאה של אירוע אלים של הבעל בבית, כשהאישה חששה מלשהות תחת קורת גג אחת עם הבעל, וכך על פי גרסתה נפל בבירא כל עניין ההסתמכות על כך שכביכול היא הרחיקה את הבעל מהבית – לדבריה הוא היה הגורם לכך בהתנהגותו.

בשאלת המבחן אם לקבל את גרסת הבעל או את גרסת האישה, כבר הבעתי דעתי על אמינות הבעל כפי שבית הדין עצמו נוכח בה ואף כתב דעתו עליה. בוודאי לא הייתי סומך עליה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כדי להפקיע מן הבעל את חיובו בכתובה ולקבוע כי האישה הפסידה את הכתובה מכיוון שהיא הגורמת לכך – לזה לא נמצא ולו בדל של ראיה. ומשכך הדין חוזר על מקומו וחיובו של הבעל בכתובה נשאר בתקפו.

לפיכך לגופו של ערעור נראה, דיש לקבל את הערעור ולפסוק כדעת המיעוט שחייבה את הבעל במלוא הכתובה.

הדין בשאלת חזקת החיוב בכתובה

בנושא זה כתב הרה"ג נחום גורטלר שליט"א בארוכה דברים נפלאים כמקובל בעולמה של תורה. עם זאת לדעתי, בפועל הדברים שכתב אין להם ולמקרה הנדון בפנינו ולא כלום, ואסביר:

הדברים שכתב מתייחסים לספק פירעון בחוב רגיל וכן בדין סוטה שלא שתתה מסיבות שונות – לגבי חוב הכתובה. ממקרים אלו הסיק למקרה שבפנינו שבו עומדת השאלה על הפקעת חוב הכתובה.

ובשתיים אין הדברים דומים.

עלינו לברר שתי נקודות מרכזיות:

1. מעמד החוב אל מול הטענה, כלומר: מהו ההליך הרגיל הצפוי בכל מקרה והאם הטענה שנטענה על ידי החייב היא טענה צפויה בהליך רגיל.

2. מהות ודרגת הספק.

מעמד החוב אל מול הטענה

חוב רגיל – עומד לפירעון, כלומר: פירעון החוב הוא הליך רגיל וצפוי בחוב. אין אנו רואים בטענה על פירעון הליך חריג אלא דבר צפוי ועומד לכך. לכן כשהחייב טוען "פרעתני" אמנם במקרה רגיל אנו אומרים שנטל ההוכחה עליו שהרי הוא ב'חזקת חיוב' אבל אפשר לקבל גם דעה שבספק פירעון במקרה שלא היה על החייב לדעת – אין לחייבו בפירעון החוב.

כמו כן הדין בסוטה: אין הפסד הכתובה בא בחלל רק. מדובר באדם שקינא לאשתו והיא נסתרה. התורה קבעה כי יש הליך של השקאה של הסוטה ורק על ידי כך תוכל לטהר את עצמה. ללא זאת – בהעדר הליך ההשקאה (שתייה) – קבעה התורה כי האישה תפסיד את הכתובה. זוהי קביעה הלכתית של התורה בתורת וודאי ולא מן הספק. זוהי גזרת הכתוב מן התורה. וזאת ביאר הבית מאיר כי הפסד הכתובה במקרה זה הוא מכוח החלטה של התורה, שקבעה כי עצם מעשה הסתירה מפסידה את הכתובה.

לפיכך השאלה של 'חזקת החיוב' אינה בעלת משקל בדין זה. משום שהפקעת חוב הכתובה במקרה זה הוא דין התורה שהתייחסה ישירות לסיטואציה זו של אישה שנסתרה ולא עברה תהליך של שתייה.

לכן אין מכאן כל השלכה על דיון בחוב הכתובה נכשאיין סיטואציה ודאית של קינוי וסתירה שלגביה גזרה התורה שמפסידה את הכתובה אלא אם תשתה, שהרי אין אנו דנים אם היה הליך של 'פירעון', אלא הדין על נושא אחר לחלוטין: הדין הוא אם נעשה על ידי האישה מעשה שאותו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעשה כוחו על פי ההלכה להפקיע את חוב הכתובה. ברור שבמקרה זה נטל ההוכחה חל באופן מוחלט על הבעל. שהרי אין חוב הכתובה עומד בדרך הרגילה לקראת הליך כזה. הטענה של החייב אינה טענת פירעון שהוא הליך טבעי וצפוי, אלא עוסקים אנו בחוב כתובה שוודאי לא נפרע ואין מחלוקת כי מעמד חוב הכתובה כחוב הוא קיים, אלא שאנו באים לדון מצד אחר לחלוטין. היות שיש רשימת מקרים המנויים במשנה ובשולחן ערוך שבהם האישה מפסידה את הכתובה הרי מה שמוטל עלינו הוא לברר האם קרה משהו חריג על ידי האישה שגרם להפקעה של חוב הכתובה.

ברור הוא שמי שמעלה את הטענה לכך שהיה מעשה שאינו טמון בהליך הרגיל של חוב הכתובה, מעשה שמכוחו רצונו להיפטר מחיובו – כל נטל ההוכחה חל עליו בלבד. ללא הוכחה מצדו הרי ממילא החוב עומד על מכונו.

זו גם שיטתם של שניים מגדולי הפוסקים שהובאו על ידי כבוד הרה"ג גורטלר – הבית מאיר והאחיעזר. אמנם כבוד הרב הקשה עליהם קושייה (מדין גביית הכתובה מיתומים) ומכוחה החליט לדחות את דברי הפוסקים הנ"ל. אך גישה זו אינה יכולה להתקבל. וכי משום קושייה – תהא אשר תהא – ניתן למחוק שיטה הלכתית שכתבו שניים מגדולי ההוראה שעליהם אנו סומכים? שיטה שנכתבה על ידם בתורת פסיקה הלכתית ולא רק על דרך הלימוד. אין מקום לקבל דחייה זו.

מכל מקום דברי הפוסקים הנ"ל ברור מיללו שקיימת חזקת חיוב וודאי ובמקום של ספק – הבעל הוא זה שצריך להוכיח את דבריו וללא הוכחה ברורה הרי הוא מחויב בחוב הכתובה.

מהות דרגת הספק

למעלה מן הצורך נאמר כי גם אם נסבור עקרונית שלא כשיטות גדולי הפוסקים הנ"ל, ונסבור שבמקרה של ספק בחיוב הכתובה אין האישה מוחזקת ולפיכך במקרה של ספק לא תקבל את הכתובה – גם אם כך – מכל מקום ברור הוא שלא כל מצב ניתן להגדרה כ'ספק':

במצב של בעל שמאשים את אשתו בפעולות שעשתה שהביאה בכך למשבר ולפירוק הבית, והאישה מכחישה מכול וכול את הטענות, והבעל אין בידו כל ראיה והוכחה למה שטען, מצב שבלשון המשפטית קרוי 'גרסה מול גרסה' – האם לזאת ייקרא שיש 'ספק' לבית הדין?

ברור שלא.

וכי משום שמאן דהוא הפריח האשמות ללא כל אסמכתא או ראיה, יכול הוא בכך ליצור 'ספק'?

הרי אלו בגדר 'דברים בעלמא' שאין בהם ממש.

אם לא נסבור כך אלא נאמר כי במצב שהבעל מעלה את האשמותיו ואת טענותיו נגד אשתו, אף שאין בידו כל ראיה למה שהשמיע, יוצר הדבר 'ספק' ולשיטה זו תפסיד האישה את כתובתה, אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שתקבל כתובתה.

הרי די בכך שהבעל ישמיע טענות אף ללא כל הוכחה וממילא ייווצר ספק ואין לאישה כתובה. ברור שלא נוכל לקבל דבר זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכך יתרוקן לחלוטין כל מעמד הכתובה שעל פי חז"ל נקבעה "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה". ועתה בקלי קלות יוכל כל בעל להוציאה בלא כתובה בכך שיעלה טענות בלי צורך להוכיחן בראיות וביטלת תורת כתובה מישראל.

אלא ודאי: כל אימת שהבעל בא לחדש כי אין אישה זו ככל נשות ישראל ולא מגיע לה כתובה, כל נטל ההוכחה עליו. וכל שלא הרים את נטל ההוכחה במלואו הרי אין כל ממש וערך לדבריו והרי הם בטלים ומבוטלים וודאי שאין בכוחם להוציא את האישה מחזקתה וכן אין בכוחם לערער בכל שהוא את חזקת החיוב של הבעל בכתובת אשתו.

אף שהדברים פשוטים אוסיף שנית חלק ממה שהבאתי לעיל את מה שנכתב על ידי גדולי הדיינים (הרבנים הגאונים הרב בן מנחם, הרב בצלאל זולטי והרב הדס) בפד"ר (חלק ג עמודים 163–143) דברים התואמים להפליא למה שנכתב לעיל וזה לשונם:

"ואפשר עוד דאפילו לא תפסה מכל מקום כיוון שהכתובה שחייב לה הוא ודאי והפסד הכתובה הוא ספק אין ספק מוציא מידי ודאי [...] וגם לדעת הבית מאיר, ייתכן לומר שרק בספיקא דדינא אין להוציא מהבעל הכתובה שהוא המוחזק, כיוון שהוא טוען טענת ודאי קים לי כדעת הפוסקים שדינה כמורדת והפסידה כתובה. אבל בספק בקביעת העובדא אם היא מורדת או לא בזה גם הבית מאיר מודה שמספק היא לא הפסידה כתובתה, שהרי אין לפנינו טענת ודאי שהיא מורדת, והרי זה כאומר 'הלוותני ואיני יודע שפרעתוך' שחייב לשלם, ועיין בשו"ת מהרי"ט (חלק א סימן קיט)."

הדברים ברורים: טענה בעלמא אין בה כדי ליצור ספק כלל ובוודאי אין בכך כדי לפגוע ולו במשהו את חזקת החיוב הבלתי מעורערת של הבעל בכתובת אשתו.

אין צריך לומר שאם בכל בעל אמורים הדברים, הרי שבמקרה שלפנינו מעמדן של הטענות שהעלה הבעל גרוע הרבה יותר. לא זו בלבד שהבעל לא הוכיח מאומה מכל טענותיו, אלא אף שביחס לטענה החמורה ביותר שהעלה בכתב התביעה נגד אשתו, נמצא על פי הגדרת בית הדין שטענתו 'אינה נכונה' שזו לשון עדינה לאי אמירת אמת. וודאי שמצב זה המראה על 'אמינות' הבעל לא יוכל להביא כלל למצב של 'ספק' והרי הוא בחזקת חיובו כמאז ומקדם.

מסקנה

סיכום הדברים, יש לקבל את הערעור ולקבוע כי הבעל חייב במלוא הכתובה.

על פי האמור מוחלט:

א. הערעור מתקבל.

ב. הבעל חייב לשלם את כתובת אשתו במלואה.

הרב אליהו היישריק

דעה ג

הנה ראיתי את שכתבו חברי הגאונים וכתבו והרחיבו כיד השם הטובה עליהם בדין מי מוחזק בכתובה כאשר יש ספק אם האישה הפסידה כתובתה. אחד מחבריי אף הקשה ותמה על פסק דינו של אחד מחברי בית הדין האזורי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולעניות דעתי אחר העיון בכל החומר אשר בפנינו נראה כי הגורם לגירושין נעוץ במעשיה של האישה ואין בזה כל ספק, אני מסתמך על דבריה ומעשיה של האישה עצמה אשר האישה עצמה מודה בהם.

עיקרון זה, שאם תביעת אישה לגירושין נובעת ממעשיו הרעים המקולקלים של הבעל, אז האישה זכאית לכתובתה ותוספת כתובתה ואם תביעת גירושין של הבעל נובעת ממעשיה המקולקלים של האישה בכהאי גוונא מפסידה כתובה ותוספת כתובה – כבר הארכנו בו בפסק דין (בתיק מספר 860977/1) בבית הדין האזורי נתניה.

ושם הוכחנו מראשונים ואחרונים כי כאשר סיבת הגירושין יוצאת ממעשיו של הבעל הרי שהאישה זכאית לכתובתה ותוספת כתובתה אף אם היא תובעת את הגירושין וכאשר הגירושין נובעים ממעשיה של האישה הרי שהיא מפסידה כתובתה ותוספת כתובתה.

ונצטט קטע ממה שכתבנו שם:

“כתב החזון איש בהלכות כתובות (סימן ס”ק כב) וזו לשונו:
’דיני תוספת:

ממאנת ושניה ואיילונית – אף על פי שלא הכיר בהן יש להן תוספת כמו שכתב הרי”ף והר”ן (כתובות סוף פרק אלמנה ניוזנת דף ס ע”א מדפי הרי”ף), כיון שהיה ראוי לו לחוש ולא התנה עמהן.
עוברת על דת וזינתה והיוצאת משום מומין ונדר – אין להן.
באה מחמת טענה – פלוגתא רבנו חננאל ורבנו תם בתוספות יבמות (דף סה ע”ב דיבור המתחיל “כי הא ודאי”) ומספיקא לא מפקינן מיניה.
ואלו שכופין אותו להוציא (כתובות עז ע”א) – לא נתבאר בהדיא בפוסקים, ודעת בית שמואל (סימן קנד ס”ק א) דתליא בפלוגתא רבנו חננאל ורבנו תם.
והאומר אי אפשי אלא כמנהג פרסיים (כתובות דף מח ע”א) דאמר “יוציא וייתן כתובה” – נראה דיש להן תוספת וכמו שכתב במורד מתשמיש או אומר אינו זן ומפרנס דמחייבין ליה לגרש (לבה”ג דפסק כרב, ואפילו לרי”ף דפסק כשמואל מכל מקום אם אי אפשר לכופו לזון כיפינן ליה לגרש כמו שכתב הר”ן) יש לה תוספת.
וכן במדיר את אשתו (כתובות דף ע ע”א) יש לה תוספת דכל שהוא מעיק לה הוי כמוציאה לדעתו, וכך כתב בהגהות מרדכי בהדיא.
וכן בהיא אומרת שלא לצאת לחו”ל נראה דיש לה דהא אסור לצאת, מיהו באומרת לעלות אפשר דלר”ח לית לה, ובהגהות מרדכי כתב דתליא בפלוגתא אבל לא נתבאר שם אם גם באומר לצאת תליא בפלוגתא.”

טענות הבעל אשר בהן האישה מודה ואשר בגללן מתגרשים

א. הבעל טען כי לאישה “אין זמן בשבילו” – עיין פרוטוקול בית הדין האזורי (מיום כ”ב באייר תשע”ג – 2.5.2013 שורה 11).

טענה זו לא הוכחה על ידי האישה אלא היא הודתה בזה, וזו לשונה (בשורות 74–76):
“הכול התחיל בהיריון, היו לי הרבה פחדים שהילדה לא תהיה בסדר בגלל הגיל המתקדם, הזנחתי את עצמי ולא רק אותו.” (ובשורה 79) שוב אומרת האישה: “הייתה תקופה שלא יכולתי להתייחס אליו.”

ב. האישה גם הודתה כי הייתה צועקת וכועסת עליו בזמן המריבות (שורה 81): “בהתחלה במריבות הייתי צועקת וכועסת כי לי לא הייתה פרווילגיה לצאת כמוהו ולטוס.”

ג. האישה מודה כי הבעל אינו אלים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כך אמרה לעובדת סוציאלית – עיין פרוטוקול (מיום י"ח בטבת תשע"ה – 9.1.2015 שורה 82): "אבל אמרתי לעובדת סוציאלית שהוא לא אלים." וכן (בשורה 87) אמרה: "הוא לא אלים ולכן חרף המלצות בני המשפחה שלי לא פניתי למשטרה."

ד. האישה הגישה נגד הבעל באותו יום גם תביעה למזונות, גם תביעה לצו הגנה וגם תביעה למשמורת ולהסדרי ראייה.

לשאלת ב"כ הבעל, אישרה האישה כי אכן הגישה את התביעות באותו יום, "אבל זה לא היה באותו פעם", כלומר באותו יום הלכה להגיש את תביעותיה ועשתה זאת לא מתוך לחץ כלשהו שהרי הלכה פעמיים באותו יום. אם כן ביקשה מזונות – ניחא – הואיל וצריכה לאכול וצו הגנה – אולי מפחדת, אבל אם פניה לשלום בית – מה לה לבקש משמורת?

ה. האישה הגישה תלונה למשטרה על כך שהבעל תפס אותה בצוואר ואיים עליה, היה לו קצף בפה וצרח שעה בבית – אכן צודקת בהגשת התלונה, אולם התנהגותה אחר הגשת התלונה מעידה עליה כי אין היא רוצה בו ואין רצונה בשלום בית.

ונבאר את דברינו:

חדא – האישה מודה שהבעל אינו אלים.

שנית – האישה מודה כי האירוע היה אחר שהבעל לא ישן כמה לילות (עיין פרוטוקול מתאריך כ"ב באייר תשע"ג – 2.5.2013 שורה 149).

שלישית – האישה מחליפה מנעולים של הבית כדי למנוע מהבעל להיכנס לבית (עיין בפסק דין של בית הדין האזורי) אף שהיא מודה שאינו אלים.

רביעית – הבעל לא נכנס לבית אלא רצה להיכנס למרתף כדי שיהיה לו מקום ללון, האישה פנתה לעירייה בתלונה על שימוש במחסן ואכן הגיע פקח – זו לא אישה שרוצה את בעלה.

ו. מלבד זאת, אף את ילדיו אינה מוכנה שיראה רק בפיקוח. את זה היא אומרת בשנת 2014 שנתיים ימים מאז המאורע שבו הזמינה משטרה (עיין פרוטוקול מיום ח' בשבט תשע"ד – 9.1.2014 שורה 81).

ז. **חמור מכול:** כאשר בית הדין מנסה להחזיר את הצדדים, אז לאישה יש תנאים כדי שיחזור הוא צריך לעבור טיפול (עיין פרוטוקול מיום ח' בשבט תשע"ד [9.1.2014] שורה 224 ושורה 248 ושורה 257).

כלומר: האישה אומרת: "לא יהיה שלום ולא יחזור הבעל עד שיקבל טיפול." ועל מי היא אומרת זאת? על בעל שהיא טוענת שאינו אלים, על בעל שהיא אומרת כי בזמן הכעס הבעל היה מחוסר שינה (עיין פרוטוקול מיום ח' בשבט תשע"ד – 9.1.2014 "זה היה אחר שהבעל לא ישן כמה לילות"). זו אישה שמחליפה מנעולים לבית, זו אישה שאף למחסן לא נותנת לבעל להיכנס ואף מזמינה פקח וקובעת לו תנאים כי הוא "צריך לעבור טיפול" כי לדעתה יש לו בעיות נפשיות.

האם בנידון דידן יכולה האישה לחייב את הבעל לעבור טיפול?

תחילה יש להבהיר כי האישה אינה לא פסיכולוגית ולא פסיכיאטרית. ועתה אחר שהבעל כעס פעם אחת ויצא לו קצף מהפה, היא לא מוכנה שיחזור עד שיעבור טיפול כי היא חושבת שיש לו בעיות נפשיות, וגם את ילדיו יראה רק בהשגחה של צד שלישי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין תמה – לא ידוע לו מניין לאישה מומחיות זו למתן 'אבחנה' שהבעל צריך לעבור טיפול. וכל זה, אחר שהיא מודה כי הבעל לא אלים ולא ישן כמה לילות קודם אירוע וזה היה כשפעם אחת הבעל כעס.

הנה אחר העיון נראה כי הדברים פשוטים כי לבעל יש חזקה שהוא אדם בריא ובגלל פעם אחת שכעס – ככל שהיה הכעס גדול – זה עדיין לא מוציא אותו מחזקתו, שהוא אדם בריא ואין האישה יכולה לחייב אותו לעבור טיפול זה או אחר. לשם כך עליה להוכיח כי יצא מחזקתו שהוא בריא ולכן מאחר שהאישה היא שמעמידה תנאי זה, הרי דינה כדין מורדת.

ועתה מצאתי סימוכין לדבריי בפד"ר (חלק ט עמוד 331) – בתיק זה הבעל תבע שלום בית ולחיוב האישה לקבל טיפול רפואי ולגלות ממצאיה הרפואיים הסודיים, ואם תסרב, להכריז עליה כמורדת ולחייבה בגט. – ומנגד טענה האישה שהיא בריאה, עובדת בהוראה ואינה זקוקה לשום טיפול רפואי ואף לא מסכימה לבדיקה רפואית ולהרשות לגלות את ממצאיה הרפואיים מחשש שהדבר עלול להוציא לה שם של חולה. בית הדין האזורי נתן את פסק הדין הסופי נשוא הערעור כדלהלן:

"דוחים עתירת הבעל: הואיל והאישה הביעה הסכמתה לשוב ולחיות עם בעלה. ובזה שאינה מסכימה להיענות לדרישתו לקבל טיפול רפואי ולהסיר סוד הרפואי שהייתה בטיפול אצלם – אין זו עילה לא לקבל את האישה בחזרה לחיי שלום תקינים, הואיל ומעמידים את האישה שהיא הנתבעת בחזקת בריאה. ועל התובע שרוצה לסתור חזקה זו – עליו להוכיח בראיות לצדקת דבריו, בהתאם להחלטתנו מיום כ"ז כסלו תשל"ג. וכל עוד לא הוכיח האישה בחזקת בריאה וברור שאין מקום להיענות לעתירתו החילונית במקרה של סירוב כאמור לעיל."

על פסק דין זה הגיש הבעל ערעור לפני בית הדין הגדול, בטענה שלאור הצהרת האישה ולאור החומר שבתיק יש לראות בכך הודאה מצד האישה על מחלתה, ולקבוע שנטל ההוכחות עובר אל האישה, וכל עוד לא תמציא הוכחה שכיום היא בריאה יש לראות את טענות הבעל כנכונות.

אימתי מאבדים את חזקת הבריאות – מה הדין בהתקפות בהפסקות ממושכות?

על זה כתב בית הדין הגדול:

"כי מה שכתב בית הדין האזורי כי אין זו עילה לא לקבל את האישה בחזקה לחיי שלום תקינים, הואיל ומעמידים את האישה שהיא הנתבעת בחזקת בריאה, ועל התובע שרוצה לסתור חזקה זו להוכיח בראיות לצדקת דבריו – אין בכוחו של נימוק זה לעמוד בפני בקורת הלכתית כי בו ברגע שהאישה הודתה שהיא 'קיבלה' לפחות שלוש פעמים, בזמנים רחוקים זה מזה, בתנאים שונים התקף של דיכאון נפשי והייתה זקוקה לטיפול פסיכיאטרי דחוף והלם חשמלי, התערערה חזקת בריאותה של האישה לגמרי. ומכאן ואילך עליה להביא ראיה שהבריאה ממחלתה וחזרה לחזקתה. וכל עוד לא עשתה זאת, אין היא יכולה לבוא בכוח חזקת בריאה, מכיוון שחזקתה קמא כבריאה התערערה על ידי שלושה התקפים של עצבים, כמו שיתברר להלן על פי המקורות, וכן מבואר שם בשם ברכת רצה.

עיינ באוצר הפוסקים (כרך א דף יט ע"ב) שהביא משם ברכת רצה (סימן קח): 'שאם חלתה בפעם אחת בלבד לא חיישינן ולא הוי חזקה'. ויתרה מזו כתב שם: 'שאם השתטית לסירוגין כגון בוולד הראשון השתטית ונחלמה וכן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בוולד השני, ובלידה השלישית לא חלתה כלל, ובלידה הרביעית שוב השתטת, הרי הלידה הרביעית כלידה ראשונה, שהלידה השלישית שהייתה בטוב, עוקרת את החזקה מהלידה מהראשונה והשנייה ולא נשאר רק מהלידה הרביעית, והווי רק חששא בעלמא. ואיני מורה בכהאי גוונא להתיר ומכל מקום אם ירצה חכם להתיר [...] אין מזחין אותו.

דהיינו אפילו אם היא חלתה שלוש פעמים, בהיות והייתה הפסקה של פעם אחת בינתיים, לא הוי הוחזקה, ואפילו שעתה בפעם הרביעית אפשר לומר אגלאי מילתא. וכל שכן בנידון דידן דלא הוחזקה השתטת, רק היא מורה שחלתה בדיכאון ורק פעם אחת.

ויתרה מזו עיין שם בשם הבגדי יום טוב (חלק א סימן י) שדן בעניין: 'אישה שילדה פעמים רבות ובכל פעם שהולידה היא השתטת לכמה חודשים וחזרה לבריאותה, ודן שם, אם יש לדונה כעתים חלומה וכעתים שוטה, וכתב שם שיש לחלק, כי בעתים ועתים אין הבעל יודע מה הם העתים שהיא חולה או בריאה, אבל ביולדת ומשתטת הרי יודע הבעל מתי היא חולה ומתי בריאה, והרי בעת שהיא בריאה יכולה לחיות עמו כדרך כל הארץ'.

ואם כן גם בנידון דידן הרי לא הוחזקה לחולה רק פעם אחת ואין מקום לדונה כמוחזקת רק על פי דברי הבעל, ומה שפעם קיבלה כדורים להרגעה אין בזה הוכחה על מחלה.

ועתה לנידון דידן: הבעל מעולם לא היה חולה, ואף פעם לא אובחן כחולה נפש ואף לא הוכח כי בפעם האחת שכעס הייתה זו התפרצות של מחלה, התנהגותו של הבעל מאז תקינה. האם בגלל זה איבד את חזקת בריאותו? האם בגלל זה יכולה האישה לעשות תנאים לבעל שלא יחזור עד שיקבל טיפולים ושיוכל לראות את ילדיו רק בנוכחות צד שלישי?

טענת האישה שהבעל דינו כמורד מפני שהוא אינו הולך לרופא אינה טענה – הבעל רוצה לחזור והאישה מעמידה תנאים שאין בהם ממש, לא הוכח ולא הוחזק שהוא חולה, היא המורדת ולא הוא, ובפרט שהוא טוען כי האישה כל הזמן מפיצה עליו שם רע שהוא משוגע גם במשפחה וגם בקהילה.

סוף דבר אישה זו היא הגורמת לפירוק והרס הבית ולכן היא מפסידה כתובתה ותוספת כתובתה.

הנראה לעניות דעתי כתבתי וצור יצילנו משגיאות אמן.

הרב מיכאל עמוס

סיכום הדעות

1. דעת דיין א': **הדבר בספק** מי גרם את המצב שהביא לגירושין, לדעת דיין א' במקרה של ספק הרי הבעל מוחזק בממון והאישה מפסידה כתובתה.

2. דעת דיין ב': **הדבר בספק** מי גרם את המצב שהביא לגירושין. לדעת דיין ב' במקרה של ספק – הרי האישה מוחזקת בחיוב הכתובה שהוא חוב ודאי והבעל מספק אינו יכול להפקיע חוב זה ועליו לשלם הכתובה.

3. דעת דיין ג': **ככל שהיה מדובר בספק** מי גרם את המצב שהביא לגירושין הרי שדעתו הייתה כדיין ב' שחיוב הכתובה נשאר על כנו והבעל במקרה כזה היה חייב לשלם את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הכתובה. אלא שלדעת דיין ג', במקרה זה ברור שהאישה היא זו שגרמה את המצב שהביא לגירושיין ולכן הפסידה כתובתה והבעל פטור מתשלום הכתובה.

הערת הרב אליהו היישריק – הכרעה כרוב המורכב מעמדות מנוגדות 'להלכה' אך שוות 'למעשה' הכלל הוא כי עלינו לפסוק כדעת הרוב.

אך נציין כי מדובר ברוב שהוא בעצם 'רוב מורכב' והמבוסס על שתי דעות החלוקות ביניהן אך שוות בהוראה הסופית למעשה.

ובמה דברים אמורים?

לכאורה, על פי 'מבחן התוצאה' של דעות הדיינים, שניים מהדיינים קבעו שהאישה הפסידה את כתובתה והבעל פטור מתשלום הכתובה, לעומת דיין אחד שפסק כי האישה לא הפסידה את כתובתה והבעל חייב לשלם את הכתובה.

אולם אותו 'רוב' – שני דיינים חלוקים הם – לא זו בלבד שפסיקתם מבוססת על טעמים שונים אלא שהם חלוקים בדבר הסיבה והטעם שכתב האחד – השני סובר שאין בו כדי לפטור את הבעל מתשלום הכתובה.

בעוד דיין א' קבע כי הדבר בספק מי גרם את המצב שהביא לגירושיין (ובנקודה זו של קביעת המצב הוא תואם לדעת דיין ב') ולדעתו כל שהדבר בספק הבעל מוחזק ואין להוציא ממנו את הכתובה. דיין ג', מאידך גיסא, שהגיע לאותה תוצאה 'בשטח' – לפטור את הבעל מתשלום הכתובה – חלוק בהלכה על דיין א' וסובר כי ככל שהיה מדובר בספק מי גרם את המצב הרי שבזה דעתו כדיין ב' אלא שחלוק הוא על שני הדיינים האחרים שהחשיבו את המצב כ'ספק' ולדעתו ברור לגמרי כי האישה היא זו שגרמה למצב שהביא את הגירושיין.

עם כל זאת הצטרפות הדיינים לרוב תחול גם במצב כזה, מאחר שהתוצאה בפועל היא שווה בין שני הדיינים לפטור את הבעל מהכתובה, אף שהטעמים שונים ואף חלוקים ביניהם. נציין בקצרה את הבסיס לכך.

הרמ"א בחושן משפט (סימן כה סעיף ב) הביא את דברי המהרי"ק (שורש מא ושורש צד) וזו לשון הרמ"א:

"וכן אם היה יחיד נגד רבים הולכים אחרי רבים בכל מקום. ואפילו אין הרבים מסכימים מטעם אחד אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו, הואיל והם מסכימים לעניין הדין, מיקרו רבים ואזלינן בתרייהו."

וכבר דנו בזה גדולי הפוסקים – ראה שו"ת מהרשד"ם (אבן העזר סימן מה) והדברים ברובם בדברי הנודע ביהודה (מהדורא תניינא חושן משפט סימן ג).

ואף שיש שכתבו שלא לילך אחר רוב בכהאי גוונא, מכל מקום כבר נקטו הש"ך (חושן משפט סימן כה ס"ק יט) ונתיבות המשפט (שם ס"ק יח) ועוד שתי קביעות:

האחת – שבדיני ממונות בוודאי קובעים ההלכה על פי רוב אף שהוא מבוסס על טעמים שונים.

והשנייה – שברוב של דיינים הנמצאים בפנינו נקבע הדין כדעת הרוב, אף שהוא מטעמים שונים (ואולי שונה מרוב פוסקים שאינם בפנינו וידועה לנו פסיקתם בנושא זה, עיין שם).

הבאנו הדברים בקצרה, במה שנוגע לענייננו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפיכך אף במקרה דנן יש לקבוע את הפסיקה על פי דעת הרוב.

הכרעה ופסק דין

לפיכך מוחלט:

הערעור בעניין תשלום הכתובה, נדחה.

פסק הדין של בית הדין האזורי עומד על מכונו והבעל פטור מתשלום הכתובה.

ניתן לפרסם פסק דין זה בהשמטת פרטים מזהים של הצדדים.

ניתן ביום י"ד במרחשוון התשע"ז (15.11.2016).

הרב מיכאל עמוס

הרב אליהו היישריק

הרב נחום שמואל גורטלר